

12

ХҮҮХЭД ЗАЛУУСЫН ТӨЛӨВШЛИЙН АСУУДАЛ

Ц.Алтанчимэг

Хүүхдийн төлөвшлийн судлагдсан байдал

Хүүхдийн хөгжлийг Монгол угсаатан бүрэлдэн тогтсон МЭӨ-I-III үеэс авч үзэж болох юм. Тухайлбал хүй нэгдлийн үед хүмүүс сүргээрээ амьдарч ан араатнаас биеэ хамгаалах үүднээс чулуу мод шидэх, улмаар цаашид чулуу модоо хурцалж зэвсгийн чанартай бүтээгдэхүүн болон хэрэглэхийг зорьсон тэр үеэс бие биеэ ажиглан дууриах арга ухааны суурь тавигдсан гэж үзэж болно. Ингэж хүн хөгжсоноор эхийн эрхэт, эцгийн эрхт ёсноос эхлэн хүүхдийг хүмүүжүүлэх арга ухааны эх суурь тавигдаж тэдний төлөвшлийн асуудлыг судлах боломж бий болсон байна. Үүнийг тодорхойлох нэг жишээ бол хүүхдийг хүмүүжүүлж хөгжүүлж ирсэн монгол ардын сургааль, хүмүүжүүлэх өв уламжлал, зүйр цэцэн үг, үлгэр домог, сургаалын зохиолуудын утга агуулга юм. Үүнтэй уялдаж хүүхдийн төлөвшлийн судлагдсан байдлыг нилээд өргөн цар хүрээгээр хувьсгалаас өмнөх, хувьсгалаас хойшхи болон Ардчилал зах зээлийн гэж авч үзэхийг зорьсон болно

Хувьсгалаас өмнөх үеийн монгол ардын сурган хүмүүжүүлэх өв уламжлалын асуудал дотор хүүхдийг хүмүүжүүлж хөгжүүлэх арга ухааны асуудал дийлэнх байр суурийг эзэлдэг бөгөөд энэ үеийн хүүхдийн төлөвшил нь гэрийн хүмүүжлээр илэрхийлэгдэх бөгөөд манай ард түмний арвин баялаг өв уламжлал бүхий сургалт юм. Аль ч орны уламжлалт зан заншил нь ард түмний амьдралд бичигдээгүй хууль болон тогтсон байдаг. Гэр бүлийн уламжлал гэдэг бол түүхэн хөгжлийн явцад өвөг дээдэс, эцэг эх, төрөл салан нийт олноороо дагаж эрхэмлэх болсон үеэс үед өвлөгдөн уламжлагдан баяжиж байдаг

хүмүүжлийн үйл ажиллагаа болохыг доктор Т.Намжил өөрийн бүтээлдээ тодорхой гаргажээ²⁹.

“Монголчуудын гэр бүлийн харилцаанд тогтсон хүмүүжлийн хэм хэмжээ нь зүй тогтолт шинжтэй бүрэлдэж энэ нь амьдралдаа баримтлах зарчим болон уламжлагддаг байжээ. Монголчууд энэ зарчмыг баримталж дэгтэй, ахас ихэсээ хүндлэх сэтгэлтэй аливаад хүнлэг сэтгэлээр ханддаг ёс жулаг журамтай, сайн улам сайхан сургаалт гэр бүлийг эрхэмлэдэг байжээ. Ийм гэр бүлд өсөж хүмүүжсэн хэн бүхэн баян ядуу, ноёд харц ялгаагүй ёс суртахуун дэг жаяг, хүмүүний ёсны хэмжээг

даган сахиж түүнээс гаждаггүй байжээ. Энэ утгаараа хүүхдийн хүмүүжил төлөвшил нь тухайн нийгмийн онго аяст зохицсон нэлээд сайн сургалтаар олгогдож байжээ.” гэж үзсэн байна. Монголын ард түмний хүмүүжил төлөвшил олгох сургалтын бас нэг онцлог нь ахмад хүмүүс, багш, мэргэд нь хүүхдийг хүний өөрийн, харц ноёны гэж ялгалгүйгээр сургадаг явдал юм. Түүнчлэн хүмүүжлийн орчин болон хүн бүрийн онцлогт тохирсон аргыг хэрэглэдэг байжээ. Эцэг эхгүй өнчин хүүхэд хүртэл хүүхдийн авах ёстой хүмүүжил төлөвшилийн сургаалийг сонсож сайхан сэтгэлийн өгөөжийг хүртэн хүмүүжиж байжээ. Энэ нь гэрийн, шашны, ардын аман зохиол гэх зэрэг аргаар олгогдох сургааль байлаа. Энэ бүхнийг харгалзан үзэж хувьсгалаас өмнө үеийн монголчуудын уламжлалт хүмүүжлийн арга нь бүхэлдээ цогц шинжтэй гэр л үедээ хамаатай сайн хүмүүжил төлөвшил олгох шинжтэй байжээ гэж үзэж болно.

Бусад үндэстний нэгэн адилаар монгол хэмээх үндэстэн жинхэнэ монгол хүнийг сурган хүмүүжүүлдэг ухаантай мэргэд төрөн гарч, үеэс үед үзэл санаа нь хөгжин хөгжсөөр өдгөө бидэнд өвлөгдөж үлдсэн түүхтэй.

“Монголын ард түмэн хүнийг шинжихдээ түүний зан байдал, шинж чанар нь үнэн мөнөөрөө илрэн гарах хэлбэрийг олж тогтоон тодорхойлохын хамт түүний сөрөг талыг засаж залруулах аргыг зааж байсан нь сэтгэл зүй, сурган хүмүүжүүлэх ухааны үндэслэлтэй баталгаа болж байна”³⁰ гэж судлаач Г.Эрдэнэ-Очир өөрийн бүтээлдээ дурьджээ. Мөн тэрээр “Монголчууд сурган хүмүүжүүлэх уламжлалынхаа хөгжлийн үр дүнд бие хүний тал бүрийн хөгжлийг олон талаас нь авч үзэн, бие хүн төлөвших үйл явцыг бүхэл бүтэн цогц болгон ойлгох болсон нь манай ардын сурган хүмүүжүүлэх зүйн нэг том ололт мөн” гэжээ.

Боловсрол эрдэм мэдлэг, хүмүүжлийн тухай үзэл санаанууд манай эртний болоод шинэ үеийн гарамгай сэтгэгчдийн зохиол бүтээлд өргөнөөр тусгагдаж ирсэн нь монголд боловсролын философийг хөгжүүлэх баялаг хөрөс болж байна. Тухайлбал их сэтгэгч Чойжил-Одсэр (XIV зуун), Лувсанпэрэнлэй Намхайжалцан (Зая бандита 1642-1715), Ч.Лувсанчүлтэм (1710-1810), Д.Ишбалжир (Сүмбо

²⁹ Т. Намжил “Монголчуудын гэр бүл” Тэргүүн дэвтэр УБ 1996

³⁰ Г.Эрдэнэ-Очир, “Монгол ардын сурган хүмүүжүүлэх уламжлал, түүний хөгжил”, Ph.D зэрэг горилсон бүтээл, УБ, 1993, х.93

хамбо 1704-1788), Д.Данзанравжаа (1803-1856), В.Инжинааш(1887-1891), Б.Тогтохтөр (1797-1850), Б.Данзанваанжил (1864-1907), Ж.Цэвээн (1880-1919) нарын эрдэмтэд өөрсдийн зохиол бүтээлдээ сурган хүмүүжүүлэх, төлөвшлийн мэргэн санаануудаа дэвшүүлж байлаа. Энэ үеийн гэр бүлд аж төрөх ёс, ёс суртахууны хүмүүжилд чухал нэмэр оруулсан хүн бол То ван юм.

Тэрээр “Тоть шувууны сургааль”-д “Ааль сайт охин”, “Шударга үнэнч хөвгүүн”, “Муу санаат хөвгүүн” гэж хүний зан төрх, ажил үйл, авир, араншин, монгол өвөг дээдсийн хүнийг үнэлэх үр хүүхдээ хүмүүжүүлэх, уламжлалт ухаанаар сурган заажээ. Тэрээр “Эдүгээ эцэг эх, ах нар, эгч бэргэдийг хүндлэхийг эс журам болговол хойно та нарыг хэн хүндэлж өргөнө”. “Олон иргэн бүгдээрээ хичээнгүйлэн ахчлах дүүчлэх ёслолыг хүндэтгэн хэрэглэдэхүүнийг хэмнэж сайн иргэн болохыг хичээ. Тэмцэл хэдрэх муу сургаалийг бүрнээ гээгтүн. Урьд манай өвгөд эмгэд авир бүдүүн мэт боловч аж төрөх, ахчлах, дүүчлэх ёслолд үнэхээр холч шударга тул баян талбиу явжээ. Тиймийн тухайд хуучны сургааль ёслолыг мөрдөн дагаж явбал сая буяныг бүтээнэ”³¹ гэсэн байдаг. 19-р зууны Монголын философи нийгэм улс төрийн сэтгэлгээний томоохон төлөөлөгч бол Дульдуйтын Агваанлуvsсанданзанравжаа юм.

Тэрээр нийгэмд оршиж буй гэм дутагдалыг засан сайжруулах арга замын тухай үзэл бодлоо дэвшүүлэн тавьж нийгмийн гай зовлонг анагаахын тулд хувь хүний ёс суртахууныг төгөлдөржүүлэх хэрэгтэй гэж үзжээ. Түүний алдарт “Цагийн жамыг тодруулагч цаасан шувуу” хэмээх зохиолд ёс суртахууны асуудлыг хөндөж тавьсан байдаг бөгөөд хувь хүний хүмүүжлийн бүр тодруулбал ёс зүйн нэлээд нарийн дэг журмыг зааж өгсөн байдаг. Ж нь :

Хэвцгээрхэж хэрүүл бүү үүсгэ

Хэгжүүрхэж омог бүү үүсгэ

Хордож бусдын гэмийг бүү малт

Ховлорч хэрэггүй үг бүү зөө гэсэн байдаг.

Түүний ёс суртахууны сургаальд ёс зүйн ойлголтуудаар залуу үеийг хүмүүжүүлэх зорилгоор хүнлэг энэрэнгүй амьдралд идэвхтэй өөдрөг хандах үзлийг гаргасан байдаг.

“Сэтгэлийг амраагч оршвой” сургаальд бяцхан хөвгүүндээ зориулсан сургаальдаа “Биеийн цээрлэл, хэлний цээрлэл, сэтгэлийн цээрлэл, үзлийн цээрлэл, явдлын цээрлэл, нөхрийн цээрлэл, нутгийн цээрлэл, идээний цээрлэл, “зэргээр муу үйлсээс цээрлэж явахыг, сайн үйл эрхэмлэхийг” сэтгэлийн хичээл, амьдын хичээл, цагийн хичээл” хэмээн ангилан “Элдэв улстай нүүр учрах, хошуу холбох, гангалах явдлыг маш тэвч, худал бардам хоорөлхөх, хов, зусар үг, самуун явдлыг тэвч, хар, хор атаа, тэнэг мунхаг омог тачаал, хармын сэтгэлийг зогсоо, ганц өөрийн бие хэлийг шүүмжил, олзонд хунгасах, өшигч хартай улсаас

³¹ “Их засаг”, УБ, 1995, х.31

хол яв, асар хурц махбодид хортой амтаар хуурах хоол хийгээд согтууруулах архи, бузар тамхи тэргүүтнийг тэвчигтүн³² гэж сургасан байдаг.

Манай соёлын түүхэнд чухал үүрэг гүйцэтгэсэн В.Инжинаш шашин, шинжлэх ухаан хоёрыг зааглан ялгаж үндэснийхээ бичиг үсэгт сурч боловсон эх орны соёлын өвийг сайтар эзэмшин хүмүүний ёсонд үнэнч зөв төлөв хүмүүжилтэй иргэнийг бий болгон хүмүүжүүлэхийн чухлыг сургажээ. Энэ нь түүний “Хөх судар” романы Хонгорзулын дүрд энхийг эрхэмлэгч, хичээнгүй, нинжин сэтгэлтэй, эр чадалтай, хурц сэргэлэн оюун ухаантай, эрдэм номд мэргэн, монгол эмэгтэйн хэлбэрээр тусгагджээ³³.

19,20-р зууны зааг дахь Монголын нийгэм улс төр гүн ухааны сэтгэлгээний томоохон төлөөлөгч бол Чимэдийн Дандаа юм. Тэрээр өөрийн “Эрдэнэт толь” хэмээх шашдиртаа “Сургалт бол эцэг эхдээ янаг, эзэн түшмэлдээ журамтай, эр эмийг тэгш үзэх, ах дүү элэгсэг, ахас эхэст зэрэг дэстэй, хань нөхөр итгэмжтэй, өөрийн хүчээр аж төрдөг архи дарс уух элдэв бус тоглоомоор наадахыг цээрлэдэг хүмүүжил өгсөн байх ёстой”³⁴ гэж боловсрол нь ёс суртахууны хүмүүжил олгож байж хүнийг төлөвшүүлэх зорилготой гэж бичжээ. Мөн энэ үеийн Монголд гэгээрэл боловсролыг дээшлүүлэхэд идэвхтэй зүтгэж их хувь нэмэр оруулсан дэвшилтэт сэхээтэн бол Ж.Цэвээн юм. Тэрээр бүр 1911 онд “Гадаад олон хүчирхэг улсын хамаг чадал нь гагцхүү элдэв ухааны эрдэм дор нэвтрэлцэн зүйл бүрийн ухааныг өөр өөрийн төрөлх хэл дээр судалснаар хүчирхэг болжээ” гээд “Нийслэл хүрээний сонин бичигт”-т “Хүний оюун хэдийгээр мэргэн түргэн болоод олж мэдсэн нь цаглашгүй боловч ааш авир зан явдал нь сайнгүй ахул эрдэм сургасан хэрэг юун аж. Засгийг шинээр үүсгэн явуулахад улс төрд хэрэглэгдэх эрдмийн зүйлийг сургаваас сая зохино. Багш нар шавь сургагч нарынхаа авир зан ааш явдлыг сайнаар удирдаж аливаа авьяасыг нь сэргээн хөгжөөж нялх оюунд нь олон зүйлийн эрдэм зааж өгөх эрхийг эдэлнэ” гэх зэргээр нийтлүүлж байлаа. Түүний Монголын боловсролыг хөгжүүлэх гол санаа нь:

- Нийгэм боловсрол 2 нягт холбоотой
- Боловсрол нь сургуулийн зорилт нь оюун ухааныг хөгжүүлж эрдэм ном заахаас гадна ёс суртахууны хүмүүжил олгож бие хүн төлөвшүүлэхэд чиглэнэ.
- Боловсролыг хөгжүүлэхэд гадаад орны туршлагыг авч хэрэглэхээс гадна өөрийн үндэсний онцлогийг тусгасан байх шаардлагатай : гэсэн байдаг.

Хувьсгалаас хойш үеийн хүүхдийн хүмүүжил төлөвшил нь шинэ үеийн сургалтаар тодорхойлогдож болох юм. Энэ үед сургалт нь зөвхөн бие хүний өвөрмөц зан чанар, авьяас чадварыг хөгжүүлэх явдал биш харин нийгэмд зохицсон дуулгавартай иргэн төлөвшүүлэхэд чиглэж байжээ.

³² Д.Данзанравжаа, “Үлэмжийн чанар”, УБ., 1991, х.185

³³ В.Инжинаш, “Хөх судар”, Тэргүүн дэвгэр

³⁴ Ч.Дандаа, “Эрдэнэт толь хэмээх шашир”, УНС

Тухайлбал: хүний зан үйлд сургалт, хүмүүжил, орчин хэрхэн нөлөөлж байсныг судалдаг бихевиорист чиг хандлагын үзэл ноёрхох болжээ.

Бихевиористуудын эсрэг үзлийг баримтлагч экзистенциалистуудын дэвшүүлсэн нийгмийн захиалгаас үл хамаарах боловсролын тогтолцооны тухай онол нь нийгмийг уналтанд хүргэсэн бөгөөд үүнийг шийдвэрлэхийн тулд нийгэм соёлын хөгжлийн чиг хандлага, шинжлэх ухаан техникийн хувьсал өөрчлөлтийн зорилт нь нийгмийн сонирхолд нийцсэн тийм боловсролын тогтолцоог бий болгох хэрэгтэй гэж шинэ бихевиористууд үздэг. Социализмийн үеийн гэж нэрлэж болох хувьсгалаас хойш 90-ээд он хүртэлх үеийн боловсрол, гэр бүлийн уламжлалт хүмүүжил нь нийгмийн, хамт олны, нам, хувьсгалын үзэл бодлоор шинэчлэгдэн өөрчлөгдөж бүхий л хүмүүжлийн нам нийгмийн үзэл бодлыг илэрхийлэхэд чиглэгдэх болсон байна. Ж нь:

- Аль ч сургуульд хүмүүжлийн ажил нь бие хүний төлөвшлийн асуудлыг бүхэлд нь орхигдуулж
- Сүхбаатарын мэндэлсэн өдөр
- Лениний төрсөн өдөр
- Хувьсгалт намын өдөр
- Гагарины мэндэлсэн өдөр
- Октябрын баярын өдөр гэх мэт сэдвээр хийгдэх болжээ.

Энэ тухай судлаач С.Санжаабадам өөрийн бүтээлд дүгнэн бичихдээ “ЕБС-ийн сургалтын агуулга 1990-ээд он хүртэл өсвөр үеийнхэнд тал бүрийн мэдлэг, ов тэгш хүмүүжил олгох онол, үзэл баримтлалыг үндэслэл болгон политехник боловсрол, коммунист хүмүүжил эзэмшүүлэх чиглэлээр хөгжиж ирсэн юм. Өмнөх үеийн сургалтын агуулгад бүх хүүхдийг ижил агуулга, аргаар ижил түвшинд сургах зорилт тавьсан нь нэг талаар алдаатай бодлого байжээ”³⁵ гэжээ. Шашингүйн үзлийг сурталчлан нийгэм тэр аяараа хамтын коммунист нийгмийг бүтээн байгуулахаар зорьж, хувь хүний амьдрал, төлөвшил, хүмүүжлийн асуудал боловсролын бодлогын гадна үлдэж байлаа. Ингэснээр угаас амьдралын орчноос танхимын бус замаар олох боловсрол үгүй болж энэ тухай сургалтын арга, технологи, агуулга гэж боловсруулж байгаагүйгээс өнөөдөр чухлаар тавигдаж байгаа тасралтгүй боловсролын агуулга гэж байхгүй болжээ. Энэ утгаараа танхимд өгч байгаа мэдлэгийг боловсрол хэмээн тооцож диплом өвөртөлсөн бол боловсролтой иргэн гэж тооцон хүүхдийн хүмүүжил төлөвшлийн асуудлыг тэр чигээр нь орхигдуулжээ. Яг энэ үеэс боловсролын хямрал эхэлж хүнийг цогцоор нь хүмүүжүүлэх боловсролын зорилго алдагдсан байна. Хэдий тийм ч угаас уламжлалт гэр бүлийн хүмүүжилтэй хөрсөнд боловсорсон шинэ үеийн сэхээтэн, ажилчин, малчин, хөдөлмөрчин гэр бүл тогтвортой байж өөр өөрийн үе дамжин ирсэн сургалтын аргыг хэрэглэн үр хүүхдэдээ танхимийн гадуур сургалтаар хүн ёс, төлөвшилийн сургалтыг явуулсаар байлаа. Монгол ардын аман зохиол судлах, угсаатны зүйн судалгаа, шинжилгээний зарим бүтээл туурьвилд манай ардын

³⁵ С.Санжаабадам, “Боловсролын чанар ба Монгол хүний хөгжлийн хамаарал”, Ph.D зэрэг горицсон бүтээл, УБ., 2001, х.21

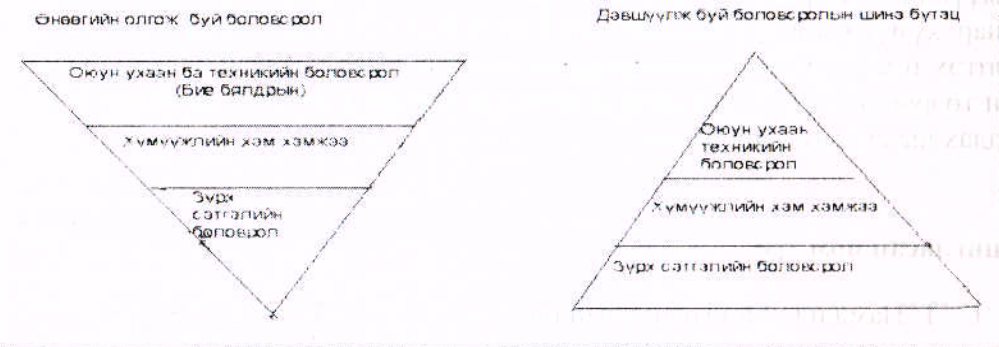
сурган хүмүүжүүлэх зүйн асуудлыг 60, 70-аад онд хөндөж хэвлэлийн хуудаснаа тусгах болжээ. Тухайлбал:

Гүн ухааны эрдэмтэн Д.Дашжамц, Ц.Дамдинсүрэн, Б.Ширэндэв, Ж.Лувсандорж, Чой.Лувсанжав, П.Хорлоо, С.Баясгалан, угсаатны зүйч Х.Нямбуу, С.Бадамхатан нарын зэрэг хүмүүс сонирхолтой өгүүлэл товхимол бичиж эхэлсэн бөгөөд үүгээр Ш.Гаадамба, Л.Түдэв, Д.Дашжамц, Х.Нямбуу, Х.Сампилдэндэв, Х.Дарамбазар, С.Шадартовуу, Х.Ховд-Абай зэрэг манай эрдэмтэд шинжилгээ судалгааны бүтээлээ туурвих болжээ. Гэвч энэ үеийн монгол хүүхдэд хүмүүжил, төлөвшил олгох сургалт нь дан ганц айл өрх гэр бүлийн шинжтэй байсан ба энэ талаар бодлого байхгүй байсан учир хүүхдийн хүмүүжил төлөвшлийн асуудал нь дан ганц гэр хүүхдийн өсөн торниж байгаа орчноос шалтгаалан ялгавартай байдлаар хөгжих болжээ. Энэ нь нөгөө талаас нь авч үзвэл гэр бүл хүмүүжлийн орчин нь л нийгмийн хувьслаар өөрчлөгдөх тохиолдолд л улс орны ирээдүйг авч явах хүүхдийн хүмүүжил төлөвшил ч бас түүнийг даган өөрчлөгдөх ёстой байдалд хүрсэн гэж үзэж болно.

Ардчилал зах зээлийн үеийн Монголын хүүхдийн төлөвшлийн байдал нь 1990 оноос Монголд ардчилалын хөдөлгөөн өрнөж Монгол улс хувьсгалт нийгмийн үзлээс ангижран чөлөөт зах зээлийн нийгэмд шилжсэнтэй холбоотой юм. Хүнд байгалиас заяасан аливаа зан чанар, авьяас чадвар нь зөвхөн нийгэмшүүлэх явцад илэрч, нийгмийн орчноос түүний цаашдын өсөлт хөгжилт шалтгаална. Чухам энэ л шинжийг илэрхийлэн боловсролын прагматизмийн урсгалын анхаарах болжээ. Энэ нь "бие хүн нийгмийн харилцааны зохистой байдлыг хангахын тулд боловсролын тогтолцоог боловсронгуй болгож байх хэрэгтэй. Учир нь нийгэм эдийн засгийн тогтолцоонд гарч байгаа, олон улсын байдал зэргээс социал харилцаанд нийцсэн нийгмийн захиалгат хүнийг төлөвшүүлэхийн тулд боловсролыг зайлшгүй өөрчлөх хэрэгтэй болдог. Хэрэв үүнийг хийхгүй бол боловсрол нийгмийн хэрэгцээг хангахаа больж хямарч эхэлнэ. Иймээс боловсрол нь хүн орчиндоо зохицож, нийгмийн дотор амьдрах аргыг сургах зорилготой юм" гэж прагматистууд үздэг. Зах зээлийн нийгэмд шилжих үеийн хямрал нь хүмүүжил төлөвшилийг олгож байсан цорын ганц зүйл болох гэр бүл хүүхдийн өсөн торниж, төлөвшиж байсан орчинд нь нөлөөлөх болжээ. Зах зээлийн амьдралын төлөөх ширүүн тэмцэлд өмч хөрөнгөгүй ядуучууд олноор бий болж хүүхэд хүмүүжүүлэх, тэжээх чадваргүй гэр бүл олширч тэнэмэл хүүхдүүд гэх цоо шинэ ойлголт бий боллоо. Дөнгөн өл залгах өрхүүд хүүхдийн хүмүүжлийг бас л орхигдууллаа. Ажилгүйдэл, архидалт ихсэж, гэр бүл салалт, өрх гэр толгойлсон эмэгтэйчүүд олширсон нь хүүхдийн хүмүүжил төлөвшилд нөлөөлөх болжээ. Амьдралаа дээшлүүлэх зорилгоор гадаадад ажиллах нь олширч 20 хүүхэд тутмын нэгнийх нь эцэг эхийн аль нэг нь эсвэл хоёулаа гадаадад ажиллах болсноор хиймлээр эцэг эхгүй өсөх өнчин хүүхдүүд нэмэгджээ. Ийм гэр бүлийн нэлээд нь салж байгааг харгалзан үзэх ёстой. Сүүлийн жилүүдэд гэр бүл салалт маш их хурданаар өсжээ. Энэ бүх шалтгааны улмаас гэр бүл, хүүхэд өсөн торних орчны хүмүүжил төлөвшлийн

сургалт нь алдагдаж Монгол хүүхдийн хүмүүжил төлөвшлийн сургалт бүхэлдээ байхгүй болсон гэж үзэж болно.

Судлаач С. Эрдэнэцэцэг өөрийн бүтээлдээ доорхи бүдүүвчийг дүрсэлжээ³⁶.

Дээрх бүдүүвчийг авч үзвэл пирамидыг эргүүлж зөв сууринд нь тавих нь тогтвортой зөв боловсролын тэнцвэрийг хангаж болохыг ойлгож болно. Хэрэв бид хүний зөвхөн оюун ухааныг бус зурх сэтгэлийг бүхэлд нь төлөвшүүлэхэд сургалтаа чиглүүлж чадвал баг тогтвортой боловсролыг төлөвшүүлэх, хүний хөгжлийн эрхэм зорилгыг биелүүлэх боломжтой юм. Хүмүүжлийн хэм хэмжээ түүнтэй холбогдох боловсролын концепцыг тодруулах шаардлагатай. Энэ талын зарим сургалтыг сургалтын олон хэлбэрээр явуулах болсон. Жишээ нь:

Харьцааны соёл, биеэ зөв авч явах, дайллага найллагад оролцох ёс горим, зөв будах аргачлал, гуалиг болох дасгал, хоол хийх урлаг, хувцасаа тохируулах чадвар гэх мэт танхимийн бус мэдлэг олгох, нийгмийн амьдралын мэдлэгийг олгох сургалтууд байна. Аль ч сургуулийн ерөнхий боловсролын сургуулийн хүмүүжлийн ажил нь ямар нэгэн ойн баярын үйл ажиллагаанууд, концерт, цуглаан, тэмцээн эсвэл ангийн багшийн зүгээс хийх, сургуулийн захиргаа бусад байгууллагын мэдээ тооцоо, шаардлагыг дамжуулах яриа маягаар явж ирсэн нь хүн бүрт тодорхой билээ.

ДҮГНЭЛТ

Танхимийн сургалтаар олгох хүмүүжлийн ажил агуулгын хувьд өөрчлөгдөж гэр бүл төлөвлөлт, сурагчдын хууль эрх зүйн мэдлэг, тэдний эдлэх эрх үүргийн тухай, арьс өнгөний өвчин, ДОХ-той тэмцэх өдөр бэлгэвч хэрэглэх гэх мэт яриа лекц явуулж уралдаан тэмцээн зохиох болжээ. Мэдээж бүгд хамгийн халуун цэгийн ярианууд. Гэхдээ хүмүүнлэгийн хүн чанарын тухай сайхан жишээн дээр тулгуурласан сэтгэл хөдөлгөж, нулимс ялгах хүнч сэтгэлийг хөндсөн гэгээлэг яриа лекц бас л орхигдож сайн хүн болгох сургалт дутагдсаар л байна. Элдэв

³⁶ С.Эрдэнэцэцэг, "Гэр бүлийн ёс зүй" хөтөлбөрийг хувьсах агуулгаар судлуулж хүүхдийн ёс суртахууны хөгжлийн түвшинг дээшлүүлэх нь", Ph.D зэрэг горилсон бүтээл, Уб., 2002, х.24

муу санаа муухай зуршилд автаж амжаагүй хүүхдүүдэд минь сайхан муухай, хэрэгтэй хэрэггүй, зайлшгүй шаардлагагүй гэх мэт зүйлсийн ойлголтыг өгч чадахгүй байгаа нь сэтгэл зовоох асуудал болоод байна. Хүч түрэн орж ирж байгаа мэдээллийн янз бүрийн сувгаар хүүхдүүд маань аллага хядлага хүчин, тамлалт, дээрэм, тонуул, архидалт, завхайрал гэх мэт нийгмийн хамаг муу муухайг багш бид нараас өрсөлдөн сурталчилж байна. Чухам ийм учир сурган хүмүүжүүлэгч эрдэмтэн судлаач бид залуу үеэ барьж хүний ёсны сайхан зан чанар хүмүүжлийг олгож ирээдүйн төлөвшсөн ухаалаг хүмүүнлэг аав ээжийг бэлтгэх том зорилтыг тавин шуурхай ажиллах шаардлагатай болжээ. Үүний тулд хүн төлөвшихөд нөлөөлж байгаа хүчин зүйлүүдийг нэгдсэн цогц байдалд нь авч судлах шаардлага гарч байна.

Ашигласан ном зүй.

1. Т. Намжил “Монголчуудын гэр бүл” Тэргүүн дэвтэр, УБ 1996
2. Г.Эрдэнэ-Очир, “Монгол ардын сурган хүмүүжүүлэх уламжлал, түүний хөгжил”, Ph.D зэрэг горилсон бүтээл, УБ., 1993, х.93.
3. Д.Данзанравжаа, “Үлэмжийн чанар”, УБ., 1991, х.18
4. В.Инжаннаш, “Хөх судар”, Тэргүүн дэвтэр
5. Ч.Дандаа, “Эрдэнэт толь хэмээх шастир”, УНС
6. С.Санжаабадам Ph.D зэрэг горилсон бүтээл, “Боловсролын чанар ба Монгол хүний хөгжлийн хамаарал”, УБ, 2001, 21х
7. С.Эрдэнэцэцэг, Ph.D зэрэг горилсон бүтээл “Гэр бүлийн ёс зүй” хөтөлбөрийг хувьсах агуулгаар судлуулж хүүхдийн ёс суртахууны хөгжлийн түвшинг дээшлүүлэх нь”, УБ, 2002, 24х